

به نام خدا

راهنمای معلم در آموزش به دانش آموز دچار اختلالات یادگیری

مولفان :

ثریا رضایی بندانی
نوبر مولایی بیرگانی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: رضایی بندانی، ثریا، ۱۳۵۴
عنوان و نام پدیدآور: راهنمای معلم در آموزش به دانش آموز دچار اختلالات یادگیری / مولفان ثریا رضایی بندانی، نوبر مولایی بیرگانی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۰۷ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۳۰۱-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
موضوع: دانش آموزان - اختلالات یادگیری - راهنمای معلم
شناسه افزوده: مولایی بیرگانی، نوبر، ۱۳۵۰
رده بندی کنگره: LB۱۰۲۸/۲
رده بندی دیویی: ۳۷۱/۴۹
شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۲۰۷۸۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

نام کتاب: راهنمای معلم در آموزش به دانش آموز دچار اختلالات یادگیری

مولفان: ثریا رضایی بندانی - نوبر مولایی بیرگانی

ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زیر جلد

قیمت: ۱۰۷۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۳۰۱-۰

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست

مقدمه:	۷
بخش اول :شناخت و ارزیابی اختلالات یادگیری	۹
فصل اول :آشنایی با انواع اختلالات یادگیری	۹
نقشه‌ی راهی برای تشخیص تفاوت‌های ظریف: مشکلات و اختلالات یادگیری	۹
نقش پنهان هوش و استعداد در پازل پیچیده اختلالات یادگیری	۱۱
نگاهی ژرف به ریشه‌های اختلالات یادگیری: عوامل شکل‌دهنده	۱۲
نقشه‌ی رفتاری و تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری: کشف و درک تفاوت‌ها	۱۴
نقش هم‌افزایی متخصصان در تشخیص اختلالات یادگیری	۱۶
نقشه راهی نوین برای شناسایی اختلالات یادگیری: بررسی روش‌های ارزیابی	۱۷
نقشه‌ی راهی برای شناسایی دقیق اختلالات یادگیری	۱۹
نقش چیدمان پازل زندگی در ظهور اختلالات یادگیری	۲۰
فصل دوم :تشخیص و ارزیابی اولیه دانش‌آموزان	۲۳
نغمه‌های ناکامل یادگیری: رمزگشایی چالش‌های دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری	۲۳
نگاهی دقیق به "توجه و جزئیات" در عملکرد تحصیلی دانش‌آموز	۲۴
نگاهی دقیق به نگرانی‌های احتمالی در یادگیری: دریچه‌ای به سوی شناسایی اختلالات یادگیری	۲۶
نقشه‌ی ذهنی یادگیری: کشف و حمایت از مسیرهای منحصر به فرد یادگیری	۲۷
نقشه‌ی راهی برای شناخت چالش‌های یادگیری در دانش‌آموزان: بررسی حفظ، پردازش و استدلال	۲۹
نقشه‌برداری ذهنی یادگیری: بررسی چالش‌های سازماندهی و برنامه‌ریزی در دانش‌آموزان	۳۰

نگاهی ژرف به ارزیابی جامع مشکلات یادگیری ۳۲

نگاهی نو به معماری یادگیری: ارزیابی محیط آموزشی و پشتیبانی‌های اجتماعی در راستای
رفع چالش‌های یادگیری ۳۳

فصل سوم: عوامل موثر بر اختلالات یادگیری ۳۷

نقش عوامل محیطی در طیف اختلالات یادگیری: نگاهی عمیق‌تر به ریشه‌ها ۳۷

نقش عوامل عصبی و مغزی در پازل اختلالات یادگیری ۳۸

پیوند پنهان: اختلالات یادگیری و حواس ۴۰

تدابیر آموزشی برای دانش‌آموزان با اختلالات بینایی: ۴۰

تدابیر آموزشی برای دانش‌آموزان با اختلالات شنوایی: ۴۱

نقش زبان در معمای یادگیری: بررسی تأثیرات زبانی بر اختلالات یادگیری ۴۲

نقش پنهان احساسات در یادگیری دانش‌آموزان با اختلال یادگیری ۴۳

نگاهی نو به ارتقای تدریس: چالش‌ها و فرصت‌ها در آموزش دانش‌آموزان با اختلالات

یادگیری ۴۵

نقدی بر موانع فرهنگی و اجتماعی در مسیر یادگیری: دریچه‌ای به سوی آموزش عادلانه ۴۶

نگاهی نو به آسمان یادگیری: نقش عوامل فیزیولوژیک در عملکرد دانش‌آموزان دارای

اختلال یادگیری ۴۸

بخش دوم: راهبردهای تدریس برای دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری ۵۱

فصل چهارم: نقش خانواده و مدرسه در شناسایی اختلالات یادگیری ۵۱

نقشه‌ی راهی نوین برای شناسایی: آیا مدارس، نقشه راهی برای تشخیص دانش‌آموزان با

اختلالات یادگیری دارند؟ ۵۱

نقش تعاملات بین‌مدرسه‌ای در شناسایی و پاسخ‌گویی به نیازهای یادگیری دانش‌آموزان با

چالش‌ها ۵۲

نغمه‌های متفاوت یادگیری: آگاهی از اختلالات یادگیری در خانواده و مدرسه ۵۴

نگاهی ژرف به فرایند آموزش حمایتی دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری ۵۶

چالش‌های تشخیص اختلالات یادگیری: فراتر از آزمون‌های استاندارد.....	۵۷
نقش آگاهی در آموزش کودکان با اختلالات یادگیری: تعامل مدرسه و خانواده.....	۵۹
نقش هم‌افزایی مدرسه و خانواده در مسیر یادگیری دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری	۶۰
نگاه نو به آموزش: انعطاف‌پذیری در آموزش دانش‌آموزان با اختلالات یادگیری.....	۶۲
فصل پنجم: روش‌های تدریس متناسب با نیازهای ویژه.....	۶۵
نگاهی نو به تدریس: طراحی آموزشی برای دانش‌آموزان با اختلالات یادگیری.....	۶۵
نقش آفرینی روش‌های چندحسی در ارتقای یادگیری دانش‌آموزان با اختلالات یادگیری	۶۶
نقش فناوری در انطباق آموزش با نیازهای یادگیرندگان دارای اختلالات یادگیری.....	۶۸
پرورش باغ‌تعامل: ایجاد همدلی در کلاس دانش‌آموزان با اختلالات یادگیری.....	۶۹
نقش آینه‌ها در مسیر یادگیری: ارزیابی چندوجهی دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری	۷۱
نقشه‌ی راه یادگیری: سازماندهی و مدیریت زمان برای دانش‌آموزان با اختلالات یادگیری	۷۳
نقش آفرینی هم‌افزایی: ارتباط مؤثر با خانواده‌های دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری	۷۴
نقش آفرینی تدبیر: انطباق آموزش با طیف گسترده اختلالات یادگیری.....	۷۶
فصل ششم: تکنیک‌های تقویت حافظه و تمرکز.....	۷۹
نگاهی نو به تقویت حافظه کوتاه‌مدت در کلاس درس.....	۷۹
نقش آینه‌ها در کلاس درس: ابزارهای بصری و شنیداری در ارتقاء حافظه و تمرکز	۸۰
دانش‌آموزان.....	۸۰
نقشه‌ی راه تدریس هنرمندانه: تطبیق آموزش با نیازهای دانش‌آموزان دارای اختلالات	۸۲
یادگیری.....	۸۲
نقش آفرینی توجه: بازیابی تمرکز در کلاس درس.....	۸۴
نقشه راه یادگیری: نقش ارتباطات مفهومی در تقویت حافظه بلندمدت دانش‌آموزان.....	۸۵
نقش آرامش در آسمان یادگیری: راهبردهایی برای کاهش اضطراب و استرس در	۸۷
دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری.....	۸۷

نقش آفرینی تعاملی در تسهیل یادگیری: هم‌افزایی بین مدرسه، خانواده و متخصصان ۸۹

نگاه نو به ارزیابی بهبود حافظه و تمرکز در دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری ۹۰

فصل هفتم: استراتژی‌های بهبود مهارت‌های خواندن و نوشتن ۹۳

نقشه راهی برای افزایش سرعت و فهم در خواندن دانش‌آموزان با اختلالات یادگیری ۹۳

نقشه‌برداری ذهنی و نقشه‌های درک مطلب: راهی نو برای مهارت‌افزایی در دانش‌آموزان با

اختلال یادگیری ۹۴

نقشه راهی نو برای خواندن و نوشتن: ابزارها و فناوری‌های حمایتی برای دانش‌آموزان با

اختلال یادگیری ۹۶

نگاهی نو به آموزش خواندن و نوشتن؛ بستر سازی برای موفقیت همه دانش‌آموزان ۹۷

نقشه‌ی راه نگارش: دستیابی به بیان شفاف و سازمان‌یافته برای دانش‌آموزان با اختلال

یادگیری ۹۹

نقش شگرف بازی‌ها در ارتقای مهارت‌های خواندن و نوشتن دانش‌آموزان دارای اختلالات

یادگیری ۱۰۱

نقش عوامل درونی و بیرونی بر مهارت‌های خواندن و نوشتن دانش‌آموزان دارای اختلال

یادگیری ۱۰۲

هم‌افزایی در قلمرو یادگیری: تقویت مهارت‌های خواندن و نوشتن در خانه برای دانش‌آموزان

دارای اختلالات یادگیری ۱۰۴

منابع ۱۰۷

مقدمه:

سلام به همکاران عزیز!

امیدواریم این راهنما، همپای خوبی برای شما در مواجهه با دانش‌آموزان عزیزتان که با اختلالات یادگیری دست و پنجه نرم می‌کنند، باشد. همه ما با دانش‌آموزان متنوعی در کلاس‌هایمان روبه‌رو هستیم و درک نیازهای خاص هر کدام از آن‌ها، کلید موفقیت در آموزش است. این کتاب، به شما کمک می‌کند تا با درک عمیق‌تر از چالش‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری، روش‌های تدریس اثرگذار و حمایت‌گرانه‌تری را انتخاب کنید.

در این راهنما، با زبانی ساده و روان به بررسی انواع مختلف اختلالات یادگیری، علائم و ویژگی‌های آن‌ها، و به‌طور ویژه، به راهکارهای عملی و کاربردی در کلاس درس پرداخته‌ایم. فراتر از شناخت مشکلات، به شما کمک می‌کنیم تا نقاط قوت و توانایی‌های منحصر به فرد هر دانش‌آموز را کشف کنید.

با کنار هم گذاشتن یافته‌های علمی و تجربیات عملی، این کتاب به شما ابزاری قدرتمند برای تدریس اثربخش و ایجاد فضایی مثبت و انگیزه‌بخش برای همه دانش‌آموزان ارائه می‌دهد. ما در این راهنما به شما کمک خواهیم کرد تا با دانش‌آموزان خود به صورت فردی و گروهی ارتباط برقرار کنید، فعالیت‌های آموزشی را بهتر طراحی کنید و در کنار هم، به یادگیری هر چه بهتر و بهتر برسید.

ما معتقدیم که هر دانش‌آموزی، با توجه به ویژگی‌های منحصر به فردش، می‌تواند به موفقیت‌های چشمگیری دست یابد. این راهنما به شما کمک خواهد کرد تا در مسیر هدایت و رشد این دانش‌آموزان گام بردارید. امیدواریم از خواندن و به‌کارگیری این راهنما لذت ببرید و دانش‌آموزان عزیزتان را در رسیدن به پتانسیل‌های کامل خود یاری دهید.

بخش اول:

شناخت و ارزیابی اختلالات یادگیری

فصل اول:

آشنایی با انواع اختلالات یادگیری

نقشه‌ی راهی برای تشخیص تفاوت‌های ظریف: مشکلات و اختلالات یادگیری

تشخیص تفاوت بین مشکلات یادگیری و اختلالات یادگیری، مسیری پیچیده و نیازمند دقت و ظرافت است. این دو مفهوم، هرچند به ظاهر نزدیک به هم، تفاوت‌های اساسی در ریشه، شدت، و الگوی بروز دارند. درک این تفاوت‌ها برای ارائه مداخلات آموزشی و حمایتی مناسب برای هر دانش‌آموز کلیدی است.

اولین گام در این مسیر، بررسی «الگوی عملکرد» دانش‌آموز است. مشکلات یادگیری اغلب ناشی از عوامل مختلفی چون کمبود انگیزه، ضعف در روش‌های یادگیری، یا مشکلات محیطی هستند و عموماً با مداخلات آموزشی هدفمند قابل بهبود هستند. این «الگوی عملکرد» به صورت موقتی و وابسته به شرایط، دچار نوسان می‌شود. دانش‌آموزی که در درس ریاضی با مشکلاتی مواجه است، ممکن است در یک دوره آموزشی با آموزش‌های متفاوت، به راحتی در این درس پیشرفت کند.

در مقابل، اختلالات یادگیری، ناتوانی‌های شناختی و عصبی‌یستی هستند که ریشه در عملکرد طبیعی مغز دارند. این ناتوانی‌ها تاثیر شگرفی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموز می‌گذارند و الگویی پایدار و مستقل از عوامل موقتی در عملکرد دانش‌آموز به وجود می‌آورند. به عبارت دیگر، دانش‌آموزی که دچار اختلال یادگیری است، به رغم تلاش و آموزش‌های مختلف، ممکن است در برخی حوزه‌های یادگیری، با چالش‌های پایدار و قابل پیش‌بینی روبرو شود. مثلاً یک دانش‌آموز با اختلال در خواندن، با وجود تلاش و تمرین، ممکن است به طور مداوم با مشکلات رمزگشایی کلمات دست به‌گریبان باشد.

درک «شدت و دامنه» تأثیر مشکلات نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. مشکلات یادگیری ممکن است بر یک یا دو درس خاص متمرکز شوند، در حالی که اختلالات یادگیری اغلب بر جنبه‌های مختلف عملکرد تحصیلی و حتی مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی تأثیر می‌گذارند. به عنوان مثال، دانش‌آموزی که در یادگیری ضرب‌الأعداد دچار مشکل است، ممکن است با آموزش‌های مکمل در این حوزه، به طور قابل ملاحظه‌ای بهبود یابد. اما دانش‌آموزی که اختلال خواندن دارد، ممکن است در درک مفهوم مطالب خوانده شده، به رغم تلاش و آموزش‌های متعدد، با چالش‌های جدی روبرو باشد و این مشکل در فرایندهای مختلف تحصیلی او تأثیر بگذارد.

ارزیابی «مداومت و پایداری» مشکلات یادگیری نیز نقش مهمی ایفا می‌کند. آیا این مشکلات به طور مداوم و در طول زمان پدیدار می‌شوند؟ یا در دوره‌های زمانی خاص و به صورت موقتی رخ می‌دهند؟ مشکلات یادگیری اغلب با کمک آموزش‌های مناسب و ایجاد روش‌های جدید قابل حل و بهبود هستند، اما اختلالات یادگیری نیازمند رویکردهای درمانی و حمایتی هدفمند هستند.

«عامل‌های هم‌زمان» نیز باید در نظر گرفته شوند. آیا سایر مشکلات، مانند مشکلات عاطفی، رفتاری، یا محیطی، ممکن است در بروز مشکلات یادگیری تأثیرگذار باشند؟ شناسایی و رفع این عوامل هم‌زمان، به ویژه در مورد اختلالات یادگیری، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. برای مثال، استرس و اضطراب دانش‌آموز ممکن است بر عملکرد او در مدرسه تأثیر بگذارد و به صورت مشکلات یادگیری ظاهر شود، اما شناسایی ریشه مشکل (استرس) و ارائه راهکارهای مرتبط می‌تواند به بهبود عملکرد کمک کند.

همچنین، «مقایسه عملکرد در حوزه‌های مختلف» بسیار ضروری است. آیا مشکلات دانش‌آموز در تمام درس‌ها یکسان هستند یا در برخی حوزه‌ها عملکرد بهتری دارد؟ بررسی دقیق و جامع این حوزه‌ها می‌تواند در تشخیص تفاوت بین مشکل و اختلال بسیار کمک کننده باشد. مثلاً دانش‌آموزی که در ریاضیات ضعیف است، اما در سایر دروس با عملکرد خوبی مواجه است، احتمالاً به یک مشکل یادگیری مربوط به ریاضیات دچار است، نه یک اختلال یادگیری گسترده.

در نهایت، «مشورت با متخصصان» از اهمیت بالایی برخوردار است. روان‌شناسان، متخصصان آموزش و پرورش، و دیگر مشاوران با تجربه، می‌توانند در ارزیابی دقیق وضعیت دانش‌آموز و تشخیص دقیق تفاوت بین مشکلات یادگیری و اختلالات یادگیری، نقش کلیدی ایفا کنند. این افراد می‌توانند با ارزیابی کامل و جامع، اطلاعات مفیدی در اختیار والدین و معلمان قرار داده و به آنها در ارائه راهکارهای حمایتی مناسب کمک کنند.

نقش پنهان هوش و استعداد در پازل پیچیده اختلالات یادگیری

آیا اختلالات یادگیری، آن چالش‌های منحصر به فرد در فرایند یادگیری، با هوش و استعداد در ارتباط هستند؟ این پرسش، دیرینه و پراهمیت، درک ما را از این معماهای آموزشی عمیق‌تر می‌کند. به نظر می‌رسد پاسخ به این پرسش، چنانکه در بسیاری از باورهای عمومی و حتی برخی از مفروضات آموزشی دیده می‌شود، ساده و روشن نیست و نیازمند نگاهی عمیق‌تر و دقیق‌تر به ماهیت اختلالات یادگیری است.

شاید اولین گام در فهم این رابطه، جداسازی مفهوم هوش از اختلالات یادگیری باشد. هوش، به عنوان توانایی کلی ذهنی، به توانایی‌های پردازش اطلاعات، استدلال، حل مسئله و یادگیری اشاره دارد. اما اختلالات یادگیری، مشکلات خاصی در یک یا چند فرایند پایه یادگیری، همچون خواندن، نوشتن، ریاضی یا مهارت‌های شنیداری و گفتاری را شامل می‌شوند. این مشکلات، به طور مستقیم با ظرفیت ذهنی کلی دانش‌آموز مرتبط نیستند، بلکه با عملکرد خاص در حوزه‌های یادگیری مرتبط هستند. به عبارت دیگر، فرد مبتلا به اختلال یادگیری، می‌تواند در برخی جنبه‌ها، هوش بالایی داشته باشد، اما در برخی فرایندهای پایه یادگیری، با چالش‌هایی مواجه باشد.

اهمیت درک این نکته در تدوین برنامه‌های آموزشی و طراحی روش‌های یاددهی - یادگیری بسیار چشمگیر است. در واقع، هوش و استعداد دانش‌آموزان مبتلا به اختلالات یادگیری، نه فقط در سطح کلی، بلکه در جنبه‌های خاص و گوناگون وجود دارد. این استعدادهای پنهان در زمینه‌های هنری، ورزشی، موسیقایی، یا مهارت‌های اجتماعی و عاطفی به چشم بیایند. یکی از نقش‌های اساسی معلم، شناسایی و پرورش این استعدادهاست. این پرورش، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا احساس کارآمدی و عزت نفس خود را حفظ کرده و به نحو موثری در جامعه سهیم شوند.

اهمیت دیگر، فهم ارتباط پیچیده بین توانایی‌های ذهنی و الگوهای پردازش اطلاعات است. برخی از افراد، با وجود بهره هوشی بالا، ممکن است در پردازش اطلاعات بصری یا شنیداری دچار مشکل باشند، که این مساله می‌تواند به درک مفاهیم و مهارت‌ها تداخل ایجاد کند. همچنین، ممکن است در سازماندهی اطلاعات و حل مسائل پیچیده، دشواری داشته باشند، در حالی که در فعالیت‌های خلاقانه یا حل مسئله‌های خلاقانه عملکردی عالی دارند. بنابراین، توجه به این الگوهای پردازش اطلاعات و تنظیم شیوه‌های یادگیری متناسب با نیازهای فردی، برای دانش‌آموزان با اختلال یادگیری، ضروری است.

علاوه بر هوش و استعداد، عوامل دیگری نیز در شکل‌گیری اختلالات یادگیری نقش دارند. عوامل ژنتیکی، محیطی و اجتماعی، می‌توانند بر توانایی‌های پردازش اطلاعات و یادگیری تأثیر بگذارند. همین عوامل، می‌توانند در کنار هوش و استعداد، میزان تاثیرپذیری فرد از برنامه‌های آموزشی را دستخوش تغییرات قابل توجهی کنند. در نتیجه، طراحی هر برنامه آموزشی، باید با توجه به ویژگی‌های فردی و منحصر به فرد دانش‌آموز انجام شود تا بتوان از پتانسیل‌های نهفته او به بهترین نحو بهره‌برداری کرد.

با بررسی عمیق‌تر این رابطه، می‌توان به نقش معلمان، والدین و متخصصان در حمایت و هدایت دانش‌آموزان مبتلا به اختلال یادگیری پی برد. این نقش‌ها، شامل ایجاد محیطی حمایتی، استفاده از روش‌های آموزش متنوع و انعطاف‌پذیر، و ارائه پشتیبانی‌های روانشناختی است. شناسایی نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان، آغاز یک فرایند پویا و مبتنی بر دانش عمیق در مورد نیازهای فردی است.

در نهایت، باید اذعان داشت که رابطه بین هوش، استعداد و اختلالات یادگیری، پیچیده و چند وجهی است. این رابطه، فراتر از صرف مقایسه یا رتبه‌بندی است. نیازمند بررسی عمیق و جامع و در نظر گرفتن ویژگی‌های فردی هر دانش‌آموز است.

نگاهی ژرف به ریشه‌های اختلالات یادگیری: عوامل شکل‌دهنده

اختلالات یادگیری، چالش‌هایی پیچیده و چندوجهی هستند که بر فرایند یادگیری دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارند. این اختلالات ناشی از عوامل متنوعی هستند که در هم تنیده و

برهم کنش می‌کنند و فهم آنها مستلزم نگاهی جامع و فراگیر است. بی‌شک، بررسی ریشه‌ها، گام نخست در طراحی راهبردهای آموزشی مؤثر برای این دانش‌آموزان است.

یکی از عوامل تأثیرگذار، پیشینه ژنتیکی است. مطالعات نشان می‌دهد که برخی از اختلالات یادگیری، مانند دیسلکسیا (اختلال خواندن)، می‌توانند دارای ریشه‌های ژنتیکی باشند. عوامل ژنتیکی، مانند تغییرات در ساختار ژن‌ها، می‌توانند مستقیماً بر نحوه پردازش اطلاعات در مغز اثر بگذارند و در نتیجه، بر مهارت‌های خواندن، نوشتن، ریاضی و غیره تأثیر بگذارند. اما باید توجه داشت که این عوامل، به تنهایی، نمی‌توانند توضیح‌دهنده کامل اختلالات یادگیری باشند.

علاوه بر عوامل ژنتیکی، محیط نیز نقشی حیاتی در شکل‌گیری و بروز این اختلالات ایفا می‌کند. عوامل محیطی، مانند قرارگیری در معرض سموم محیطی، مشکلات تغذیه‌ای در دوران بارداری و کودکی، کمبود تحریک‌های مناسب در دوره‌های رشد اولیه و حتی شرایط اجتماعی و اقتصادی خانواده، می‌توانند بر عملکرد مغز و توسعه مهارت‌های یادگیری اثرگذار باشند. استرس‌های مداوم، فقدان حمایت‌های عاطفی و آموزشی و عدم دسترسی به محیط یادگیری مناسب، همگی از جمله عوامل محیطی هستند که می‌توانند به بروز اختلالات یادگیری کمک کنند.

علاوه بر این عوامل، مشکلات مربوط به سیستم عصبی نیز در بروز برخی از این اختلالات نقش دارند. اختلالات عصبی و شناختی می‌توانند عملکرد مناطقی از مغز که مسئول پردازش اطلاعات، ذخیره و بازیابی اطلاعات هستند، تحت تأثیر قرار دهند. این اختلالات عملکردی می‌توانند به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، سبب بروز مشکلات یادگیری شوند. تحقیقات نشان می‌دهد که فعالیت‌های مختلف مغزی، که در طی دوران رشد شکل می‌گیرد، در توانایی یادگیری دانش‌آموزان نقش بسزایی دارد.

علاوه بر موارد فوق، تعامل پیچیده میان عوامل ژنتیکی، محیطی و شناختی را نمی‌توان نادیده گرفت. به عنوان مثال، یک دانش‌آموز با ژن‌های مستعد به اختلال یادگیری، ممکن است در یک محیط با کمبود تحریک‌های شناختی رشد کند و این تعامل، شانس بروز اختلال را افزایش دهد. در این موارد، هم عوامل ژنتیکی و هم عوامل محیطی، در ایجاد این اختلالات، نقش آفرینی می‌کنند.

عوامل دیگری نیز می‌توانند در ایجاد و تشدید این اختلالات نقش داشته باشند. از جمله این عوامل می‌توان به آسیب‌های مغزی در دوران کودکی، مشکلات حسی و حرکتی و نیز اختلالات عاطفی و رفتاری اشاره کرد.

با درک پیچیدگی و تنوع عوامل مؤثر در اختلالات یادگیری، می‌توان با روش‌های مناسب و تعاملی، دانش‌آموزان را در فرایند یادگیری یاری کرد. درک این عوامل، نخستین گام در راه حمایت از این دانش‌آموزان است و راهگشای راهبردهای آموزشی بهینه خواهد بود.

به‌طور کلی، این اختلالات، به دلیل یک عامل واحد و مشخص پدید نمی‌آیند، بلکه حاصل یک تعامل پیچیده میان عوامل ژنتیکی، محیطی و عصبی هستند. شناسایی و درک این عوامل، گامی اساسی در فراهم آوردن پشتیبانی مناسب برای دانش‌آموزان درگیر با این اختلالات است.

نقشه‌ی رفتاری و تحصیلی دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری: کشف و درک

تفاوت‌ها

دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری، در مسیر یادگیری خود با چالش‌های منحصر به فردی مواجه‌اند. این چالش‌ها، در قالب الگوهای رفتاری و تحصیلی خاص خود را بروز می‌دهند که شناخت آنها، برای معلمان و والدین، گام مهمی در فرایند پشتیبانی و همراهی این دانش‌آموزان است. شناسایی دقیق این الگوها، به ارائه راهکارهای آموزشی و حمایتی هدفمند و کارآمد منجر می‌شود.

علائم رفتاری این دانش‌آموزان گاهی به صورت آشکار و گاهی به صورت پنهان نمایان می‌شوند. بی‌قراری، عدم تمرکز، پرش از فکری به فکر دیگر، و یا بالعکس، بی‌تحرکی بیش از حد و عدم پاسخ‌گویی به محرک‌های محیطی، از جمله رفتارهای نامأنوس با الگوی معمول ممکن است. ممکن است دانش‌آموز در ارتباط با همسالان و معلمان خود، رفتارهای تهاجمی، منفعلانه یا منزوی از خود نشان دهد. این الگوهای رفتاری گاهی به دلیل تلاش ناامیدانه برای جبران ضعف‌های تحصیلی، یا به دلیل عدم درک درست از انتظارات و واکنش‌های دیگران به وجود می‌آید.

در زمینه تحصیلی، علائم مشخص‌تری قابل مشاهده‌اند. در برخی موارد، دانش‌آموز در درک مفاهیم ریاضی، مانند محاسبات، روابط فضایی و استدلال ریاضی دچار مشکل است. در حوزه

خواندن، ممکن است در تشخیص صداها، روان خوانی، فهمیدن مفهوم مطلب و درک زبان کتبی مشکل داشته باشند. در یادگیری نوشتن نیز ممکن است با مشکلاتی مانند خط بد، مشکل در استفاده از دیکته و به طور کل با مشکل در سازمان‌دهی ایده‌ها در نوشته‌ها روبرو باشند.

همچنین، ممکن است در درک مفاهیم و ساختارهای زبانی، به‌ویژه در فهمیدن روابط نحوی و معنایی بین کلمات و جملات، دچار مشکل شوند. این دانش‌آموزان ممکن است در سازمان‌دهی و طبقه‌بندی اطلاعات، یا در انجام وظایف پیچیده، مانند برنامه‌ریزی و زمان‌بندی فعالیت‌ها، دچار چالش باشند.

اهمیت توجه به تفاوت‌ها در مهارت‌های حرکتی نیز قابل توجه است. برخی دانش‌آموزان ممکن است در هماهنگی حرکتی، کنترل عضلات و هماهنگی چشم و دست مشکل داشته باشند. این مشکلات در فعالیت‌هایی مانند نوشتن، نقاشی، ورزش و بازی‌های حرکتی آشکار می‌شوند.

علاوه بر این علائم، می‌توان به سایر نشانه‌ها و خصوصیات، همچون مشکلات حافظه‌ای (حافظه‌ی کوتاه‌مدت یا بلندمدت)، مشکلات در یادگیری مفاهیم انتزاعی، اختلال در ادراک دیداری و شنیداری و به طور کلی، مشکلات در پردازش اطلاعات اشاره کرد.

درک این نکته مهم است که شدت و نوع این علائم در افراد مختلف متفاوت است و بسته به نوع اختلال یادگیری، تنوع قابل توجهی نشان می‌دهد. این تفاوت‌ها، تشخیص و مداخله مؤثر در این زمینه را بسیار پیچیده می‌سازد.

لازم به یادآوری است که ممکن است علائم یادشده، به دلیل عوامل دیگری مانند مشکلات عاطفی، اجتماعی یا انگیزشی نیز بروز یابند. بنابراین، تشخیص دقیق اختلال یادگیری نیازمند ارزیابی جامع و تخصصی است و باید توسط متخصصان مربوطه انجام شود.

توجه به این نکته ضروری است که بروز برخی از این علائم، لزوماً به معنای ابتلای دانش‌آموز به اختلال یادگیری نیست. این علائم، تنها بخشی از طیف گسترده علائم و نشانه‌ها هستند که ممکن است در فرایند یادگیری وجود داشته باشد. بنابراین، معلمان و والدین باید برای درک بهتر شرایط دانش‌آموز، به دقت به رفتارها و عملکرد تحصیلی او توجه کنند.